

NOVE LJUDSKOMEDICINSKE BUKVE Z GORENJSKE IN NOTRANJSKE

V Loških razgledih XX/1973 sem objavil prispevek *Ljudskomedicinske knjige iz okolice Škofje Loke*, drugi prispevek pa v Loških razgledih XXII/1975: *Okolica Škofje Loke — pomembno središče ljudskomedicinskih bukev*. Objavljena prispevka sta bila za moje nadaljnje zbiranje podatkov o teh bukvah koristna, ker so me bralci Loških razgledov obvestili o doslej neznanih podatkih, v dveh primerih pa tudi za bukke, za katere smo mislili, da so izgubljene. Upam, da bo tudi ta prispevek vzbudil zanimanje za zgodovino ljudske medicine in za zbiranje podatkov o bukvah, zapisih zagovorov, starih receptov itd., kar je v zvezi z ljudsko medicino. Pri nadaljnjem zbiranju podatkov o rokopisnih ljudskomedicinskih bukvah in medicinskih zapisih iz slovenskega etničnega področja sem zopet zbral večje število primerov, med njimi 22 s področja Gorenjske in Notranjske.

Ne bom jih navajal in opisoval po kronološkem redu, pač pa bom začel z zelo obsežnimi in zanimivimi bukvami, ki so zelo podobne tistim, o katerih sem že pisal v obeh navedenih prispevkih v Loških razgledih. Bukve so iz Bačen, hribovskega naselja jugozahodno od Vinharjev v Poljanski dolini. Bile so last močnega kmeta Jesenka iz Bačen. Ta je po pripovedovanju njegove žene znal »ne vem kolk jezikov«, izdeloval je muzikalne skrinjice, ure idr. S tem delom se je bolj ukvarjal kot s kmetijo, zato je kmetijo zapravil. Naslov: *Te bukue je dau na svetlo inu jih je prepisou is nemshkih inu latinskih buku, Paul Lipetz en kmet u Bodolah is Hishnim priimkam Sherouz, od Boga postaulen sa enga sastopniga Arzata u letu 1810*. Bukve so obsežne, 260 strani, velikega formata 40 × 24 cm, a zelo na veliko pisane. Po vsebini so identične s Pavla Lipiča *Bukue sa use potrebe tega gmein Folka*, katere sem obravnaval v prvem prispevku, le na koncu je nekdo z drugo roko pripisal poglavje o zdravljenju živine z naslovom *Paderske bukue*.

V začetku stoji: *Tabla za učit se po teh Bukuah. Ta perva kaže bolezen na vod. Ta druga ušafanje te bolezen. Ta treka kaže Recnije*. Prvo poglavje piše, kako ugotavljamo bolezen po urinu, drugo poglavje *Bolezen enga človeka po Dohtarsko na žil poznat*. *Pervič imaš vedit data žila za katero se šlata ni nič drugega, koker eno premikanje, al tipanje tega srca, inu njegovih žil gori in doli po celim truplu, je tok te krvi*. Na spodnjem delu 22. strani začno: *Treke bukue. Use recnije za use bolezen najdeš zdej zamerkane naprej*.

Od glave inu nje bolezen, katira pride od uročine ali ice, se npr. zdravi takole: 1. *Žonft iz kiselce iz laškem volam zmešat, maž po senc*. 2. *Lopatke skuhat na vin inu Rožmarinu ole zmeši, rute noter moč, na čelo pokladaj inu tud na sence, uzame vse vročine iz glave*. Slede odstavki: *Kader glava boli od fajhta; Kader se u glav verti; Keb se mešat začeu; Kedar človek kaj gnije u glav; Za grinte na glav; Uši iz glave pregnat; Lepe ermene lase naredit; Kader očjo komu lasje iz glave jeti; Kadar mol lase je; Lasje pregnat*.

Slede navodila za zdravljenje bolezni oči. In še:

Kedar bo katermo zaudano strupam: 1. Zlata korenina in cvetje na vin moč, tisto pi, bo kmel strup von. 2. Želod stouc, tista štupa na vin noter jemat. 3. Polzam (balzam) na vin jemat. 4. Lecjan (encjan) inu hren zribaj in na vin pi.

Na str. 22 začno Četrte Bukue — Od use sorte Dreues, katire se u našim kraj snajdejo. V njih je v Cap. I. Od Jablan inu Jabolk. O tem piše:

Natura. Kisle jabka so merzle nature. Sladke so bol gorke nature. Kraft inu Moč. Te kisle Jabka so za želodc, kedar je od glist ferderban, te utolažje. Sladke jabka nucojo tistim, katir imajo en merzo želodec, inu ke so pičeni. Use jabka so škodljive za tiste, ke se u nem kamen rouna (kamen dela). S teh kislh jabk žonft je dober za merzelca tolažt.

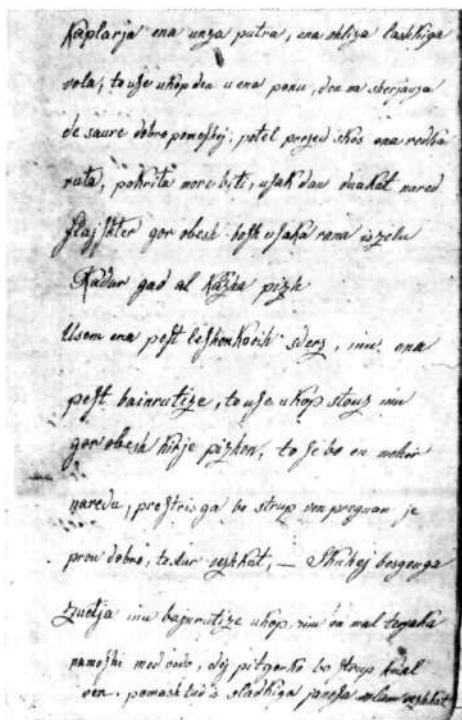
Gnilih jabk voda. U te vod rute moč inu gorke gor na prisad pokladat, inu na use rane, katire sakseb gredo, rute pokladaj. Jabka spečt inu ožmet, tisti žomft je dober za grozen slabe bounike, katir so u bolezen opešali. Iz sladkih jabk žomft prežene use persne spečenine, ga zjutrej inu zvečer glaš spit.

V Petih Bukuah je: Od use sorte Rož, inu korenin, jimenom, kako so ušafane (sestavljene). Neh moč inu noc (korist) od nature inu od žganih voda. Skupno opisuje 59 zdravilnih zelišč in njih uporabo.

Od 194. strani dalje so: Bolezni maternice; Od te velike žile; Za jetka en dober mitel; Za otekle noge . . . Na str. 215 je Perstavek: En dober perpomoček za zobe; Ena pijača za bolehnne persi. Konča na 218. strani. Nato je na 18 straneh kazalo.

Padarske bukve iz Bačen

Iz Lipičevih Padarskih bukev

Poglavje *Arcniže za živino* je kasneje nekdo z lepo pisavo pripisal. Poglavje obsega 18 strani, nato je na dveh straneh register poglavja. Začne:

Za vsaka bolezen dobru, za pluča, za kri čist, za noge, te imenovane rože kri frišajo. Morje bit Repje korenine, kompave korenine, erdečih jagod perje in korenine, tih živih kopriv korenine, te rože se drobnu stoučejo in zrežejo in kadar je bounu goved, se vzame te rože in eno pest semena (ovs je tud dober) in ena pest prosa, to se mora vkop kuhat, da samo vole da, in to govedu dat, če je veči več, če je manji goved pa menj.

V enem od naslednjih poglavij piše kar o treh vrstah žabce: *suha žabca, bela in ta kervava žabca*. Žabca ni neka določena bolezen, ker so uporabljali izraz *žabca* za neko notranjo bolezen, včasih za hujšanje, tuberkulozo ali drugo, nisem pa mogel ugotoviti, kaj bi v tem primeru pomenilo. Prav tako so pogosto uporabljali izraz *vovčič*, za katerega v nekaterih slučajih vemo, v nekaterih pa ne, na katero bolezen pri tem misli.

Za vsaka bolezen, dober za ta suha žabca, za ta bela in za ta kervava žabca more biti te reči. Ta velke in ta male kamelce, tavžent rože, volovi jezik, vse s koreninam, bezgov cvetje, tistu ke samu preč pade, kadar se na erjehah soši, in mal kreše (vodna kreša), sterpenice (strupenica, srčna moč, Potentilla erecta L.), to vse zrezat, stoučt, da je moka, če je veliko goved, more biti dve iaici, ena glava česna, en malu tobaka, dve šilci smetane, to vse u skled sgont (premešati), da je penast, in na krop djat in ta župa se govedam mlačna da.

V prvem sestavku sem že pisal o podkajevanju kot o načinu zdravljenja. Tu zopet zasledimo:

Za kadil more biti, gad se mora preparat, da mast von vzameš, potlej sprat gada in osoliti in v rajfnku posušiti, stoučt in štupo naredit, z laškim volam omočt in na žerjavca djat in goved kadit, gobc odpret, da se u usta kadi, če je hudo bounu goved, en mal gadove masti vmes djat, to kadilo je za vsaka bolezen in za ovčič dober.

Kadar goved sline cedi, ima ta ermen vovčič, kadar z oči sovze teko, ima ta zelen vovčič (?), tako se more na jezik pušat, toku jezik von potegnit, s frišno vodo sprat, potem stoučt česn, hrena, tabaka, soli, jेशa, s tem jezik sprat in zribat, ta čistu pa dat govedu spit in žilca na obeh straneh ofnat in pušat in tam pervič imenvane rože kuhat in žefran na mlek.

Po predlogi Lipičevega rokopisa je Matija Trunk iz Begunj na Gorenjskem prepisal *Bukue sa use potrebe tega gmein Folka*. Prepisal jih je sredi prejšnjega stoletja in obsegajo 226 strani. Tudi te so razdeljene na 5 poglavij. Na listu, ki je prilepljen na notranji strani prednjih platnic, je recept za *konske mahovnice* (vnetje kože v biclju). Isti recept sem zasledil dodatno prepisan tudi v drugih bukvah. Tudi za kazalom je druga roka zapisala na treh listih razne recepte.

Iz približno istega časa so tudi neke druge bukve, brez naslova, ki jih je poklonil Narodni univerzitetni knjižnici prof. Ludvik. Obsegajo 180 strani. Očitno je imel prepisovalec za predlogo Lipičeve bukve.

V prvem svojem prispevku v Loških razgledih sem napisal, da so obstajale neke *Kočarjeve bukve*, a da o njih ni sledu. Tudi te sem našel slučajno na Koroški Beli. Kot piše v njih, izvirajo iz *Doleno rauno* (Dolenje Ravni) v Poljanski dolini. Napisal jih je 1851 baje župnik iz Javorij v Poljanski dolini, lastnik pa je bil Jakob Rant, p. d. Kočar iz Dolenje Ravni. Tudi za te je imel za predlogo Lipičev rokopis. Obsegajo 220 strani. V njih opisuje 59 zelišč. Poleg

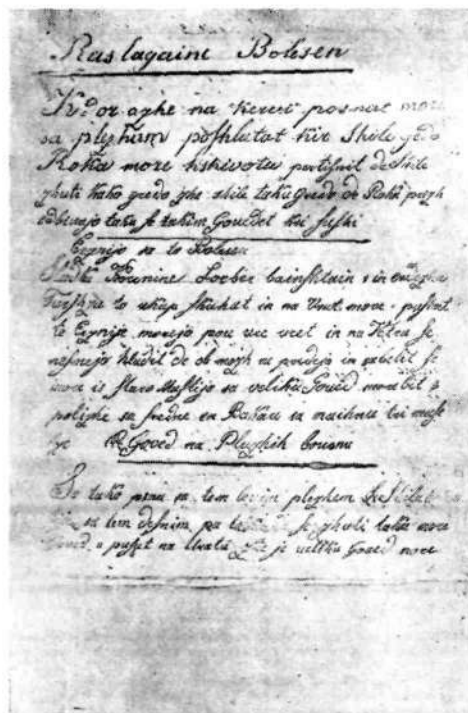
slovenskih navaja tudi nemška imena zelišč. Na 118. strani je konec poglavja o rožah in koreninah. Nato piše o cimetovi tinkturi, ki se takole naredi:

Vzemi en frakel prav hudga žganja inu pol lota cimeta (lot je stara mera 17,50 grama) in ga prou na drobnu stouč inu ga v žganje den, zavež glaž dober, postau ga na en tak kraj, de ne bo preveč merzlo, ampak na gorku in pusti stat 6 dni, vsak dan dvakrat pomešat inu potem bo dobro za nucat. Je za vse prav dobru nucat, kader katero preveč cajt ima inu kateri ženski noče kri nehat tečt, dobru na ta viža noter jemat, stri prou, na ta viža je tud dober jemat za ta slab inu bolan želoc, ga pokrofta inu ozdrau.

Pri Ignacu Brenčiču, p. d. Fistru v Žibršah pri Rovtah sem si ogledal bukve: *Krainski sdravnik*, ki obsegajo 229 strani. Tudi ta prepisovalec je imel za predlogo Lipičev rokopis. Prepisal jih je Jakov Shemrou (Jakob Semrov), ki je bil iz Rovt in gospodar na Fistrovi domačiji. Rokopis je dobro ohranjen. Škoda, da so pri selitvi izgubili neke druge bukve.

V župnišču v Zavrtaču pri Rovtah hranijo kar tri rokopise: *Raslagaine Bolesen*, *Bukue zagovorov in od planetou ter Vražarske bukve*. Vse tri rokopise so našli v zapuščini Janeza Žaklja, ki je bil sredi prejšnjega stoletja gostilničar, trgovec in župan v Zavrtaču.

Raslagaine Bolesen je preprosto sešita knjižica, ki obsega 18 strani, velikosti 22 × 17 cm. Pisava je prav lepa in še vedno v bohoričici. Piše o zdravljenju živine. Kaj je imel prepisovalec za predlogo, nisem mogel ugotoviti. Takole piše:

Naslovna stran bukev »Raslagaine Bolesen« iz Zavrtača

Faksimile »Popissuvaine Od tega jerusalemanskiga Balsama«

Kdor oče na kervi poznat (bolezen), more za plečam pošlatat, kir žile gredo. Roko more k životu pertisnit, de žile čuti, kako gredo, če žile tako gredo, de roko preč odbijajo, toku se takšna Gouedat kri suši. Ercnije za to bolezen: Sladke korenine, lorber, bainštain (Weinstein — vinski kamen) in erdeča turšča, to ukep skuhat in na vrat pušat (kri), te Ercnije morejo pou ure uret in na vetru se ne smejo hladit, de ob moč ne pridejo in zabelit se more iz staro Mastjo, za veliko goued more biti 3 poliče (0,5 l), za sredno en bokal (ok. 1,5 l), za majhne tri masele (mali masele 0,96 l, veliki masele 1,92 l).

Po žilnem utripu ugotavlja še nekatere bolezn, nato pa piše največ o goučiču: Če goued iz goučiča ščije, bolezen oteklega goučiča, bolezen od černiga goučiča, bolezen od Ermeniga goučiča.

Goučič ali vovčič in razne njegove variante, črni, ermeni idr. voučiči, niso točno določene bolezn. Tako piše npr. Johannes Wolstein oz. v njegovem slovenskem prevodu knjige *Bukue od kug inu bolesen goveje shivine, teh ovaz inu svin* iz leta 1792, da je črni ovčič bolezen na parkljih. Dr. Josip Strupi pa piše v knjigi *Nauk spoznanja in ozdravljenja vunanjih in notranjih bolezin konj, goved, ovac, koz, prešičev in psov*, da imenujejo vnetje vimena volčič ali sajevic. Na drugem mestu pa piše: *Žabica, ovčič in sajovec so tri imena, sploh med slovenskim ljudstvom znane, s katermi večji del bolezni krstijo. Če bolezin ni ovčič ali sajovec, je pa žabica — to je trojica bolezin.*

Nadalje piše v omenjenih bukvah še o bolezen *Mutfel* (od *Mundfaüle* — gnitje v gobcu), *goved te suh glen* (gniloba), sledi razlaga nekaterih zdravnih zelišč in nekaterih drugih sredstev za zdravljenje:

Kost, ktero na Križpot najdeš, je tud za Ercnije, meso gadov, ribja mast od postrvi, divjega jelena loj, strašnice (bot.), borovi češarki, lubje od vrbe, moka od jare rži, meogiš (?) prža pred sonc na bel skal perje inu kukar grozdje. Obira se podnevi jagode erdeče inu korenine, debel dve col, douga dva čevla, domač ječmen pomislan (?), ovs, erdeča turščica.

Drugi rokopis iz Zavrata je tudi iz srede prejšnjega stoletja. Obsega 60 strani formata 24 × 19,6 cm. Johann Shakel (Janez Žakelj) je zapisoval v to preprosto vezano knjižico družinsko kroniko in izdatke. Na str. 13 in 14 so zapisane vraže zoper zobobol, krvavitve iz nosa, zoper črva na prstu, trganje, močenje in kilo. Primer:

Zoper zobobol stolči lastavičje gnezdo, zavri v vinu, to obveži bolniku na vrat z ruto ali obveži bolniku na vrat ruto s smolo prepojeno... Pri črvu na prstu daj gor kožo odrte žabe ali prah kože. Za trganje sežgi kukovico ali štoklo ali obe živali v pepel v ponvi. Ta pepel na vinu ozdravi.

Tudi v teh bukvah so navodila, kako ugotoviš šace (zaklade) oz. rudo. Le še v enih bukvah s Koroškega so taka navodila za šace iskat, sicer pa samo v onih s področja Zaplane in Rovt. Baje se vidijo še danes v teh krajih rovi oz. luknje, kjer so nekoč kopali ali pa iskali rudo. Pomislimo, da ni daleč Idrija in Žirovski vrh, kjer danes kopljejo uranovo rudo.

Tretje so *Vražarske bukve*, ki obsegajo 132 strani, formata 17 × 10,2 cm. V knjižici so navodila za zdravljenje ljudi in živine, vmes tudi s copranjem, nekatere zarotitve, coprnije za odkrivanje šacov, razne vraže v zvezi z lovom idr. Primeri:

Zobje bolečine pregnat: Peržgi enga paperja svitek od zgorej in ga pust sežgat. Ta kapla vola, ktera se tu zdolaj zbira, naštrihaj na zob, kter te boli, tok boš koj pomoč čutil.

Kader se maternca vzdiguje: De se tega ledhva, tok naj ta ženska samu
pirje od Grosskretten (repje) dene u štumpf, de iz golim po tem hodi.

Ta narejena lubezen ločt: Če je vti viž ocupran blu, tok trahtej od tiste
ženske, katera mu je naredila, tako srajco dobt, v kter je nejen mesečin oči-
vanje imela, tok spust sojo lastno vodo od života skus ta desn rokau in skus
glauna lukna, tok ti to bo pomagal.

In še en zagovor za kitna merzlico (Nervenfieber — živčno):

Zapiš tele besede na en košček nenucanga čistega papirja: mezla in strup
utopim jest u potok bolečine in terplenje imajš jet von ne noter. V imen Boga
Očeta + v imen Boga Sina + v imen Boga svetga Duha + Amen. Ta papir
obejs bolniku na eno novo cvirnato net 9 dni dovq okul vratu, ta deset dan
mu ga vzem preč in ga zjutraj, napreden pride tekoča voda, tok se ta bolezen
čist zgubila.

V Kranju hrani Rado Kokalj *Bukve o zdravljenju živine*. To je tanjša
knjižica, ki obsega le 18 strani, velikosti 20 × 13,7 cm. Na enem listu je zapisa-
no, da je to napisal Jakob Krušnik, organist iz Kamnika. V začetku piše o živi-
noreji in kako se mora živino varovati, da ne zboli, nato pa na kratko opisuje
nekatero živinske bolezni, za vsako pa tudi mitelne za njeno ozdravljenje. Sledi
pesem o *Mariji lubi materi*, nato pa nekakšna pridiga.

Pred leti je nekdo kupil v Gorenji Ravni v Poljanski dolini staro kmečko
hišo, da bi si uredil počitniško hišico. Ko je hišo začel popravljati, je našel

Vinjeta iz alkimističnih bukev »Sapientia vera«

pod tramom na ostrejšju bukve *Razlaganje bolezen za živino in tudi Ludi te navadne in tudi rože domače in tuje in ola usake sorte.*

V bohinjski Češnjici je imel neki Soklič slabo ohranjen rokopis iz druge polovice 19. stoletja. Ostalo je le 10 strani. Na prvem listu začne: *Da si narediš pomado ali žavbo za lepo svitle lase.* Na istem listu spodaj pa opisuje rožmarin in volovji ali jelenov jezik, nato pa vinsko rutico, šentjanževac, encijan, široki in špičasti trpotec, gabez, pelin in ajbež.

Iz Poljanske doline je listek iz prve polovice 19. stoletja, na katerem je napisan v bohoričici recept:

Melesa inu Komelce kuhet, zjutrej in zvečer gorku pit, inu pepeu bukou inu sou, kafra inu Mira. Ukop zmešat, u žakelc dijat inu gorku gor djat.

Iz istega obdobja je tudi en sam list, formata 35 × 20 cm: *Popissuvaine od tiga pravičniga jeruzaletanskiga Balzama.* Balzam služi za bolečine v trebuhu in želodcu, ob kugli, za ženske, ki imajo težave z mesečno čiščo, za apetit, za stare in nove rane, pri zobobolu, za rane pri živini, predvsem pri kravah, ki imajo rane na vimenu.

Iz Žirovnice na Gorenjskem je zbirka receptov iz 1878. leta. Te si je zapisoval v svojo beležnico orožnik Jožef Rozman. Pisal jih je v slovenščini, nekatere pa tudi v nemškem jeziku.

V krstni knjigi župnišča v Lešah pri Trziču, ki obsega čas od 1812—1814, sta na koncu vpisov krstov vpisani zdravili *zoper steklino in za krece (hraste, grinte, garje) odpraviti.*

V župnišču na Dobrovi pri Ljubljani je dobro ohranjena knjižica, ki obsega 120 strani. V njo je zapisoval 1756. leta župnik Jernej Zupanc čudežne ozdravitve v tej božjepotni cerkvi od 1668 do 1756. Čudežnih ozdravitev je bilo: leta 1668 štiri, v letih 1669 in 1680 po eno, 1705 dve itd. Do 93. strani je pisano v latinščini, nato v slovenščini. Knjižica ima naslov: *Puteus aquarum Vivetium id est Maria fons Gratiarum indentificiens in Ecclesia Dobrovensi uberrime manans e quo devoci peregrinantes hauriunt a Domino Sive Miracula, et gratiae hic loci intercessione, ac meritis Beatissimae Virginis Mariae a Divino Clementia olim, et modernis temporibus impetratae Conscriptae a M. Bartholomeo Suppanz loci Vicario IV.*

Dr. Niko Sadnikar hrani v svoji muzejski zbirki v Kamniku majhno knjižico formata 11,2 × 8 cm, ki obsega 200 strani, z naslovom: *Sapientia vera.* Knjižica je iz leta 1776. Na 3. listu je lepa slika, ki predstavlja alkemijo. Na naslednjem listu je lepa vinjeta z naslovom. Na 4. listu je z rdečilom napisano: *Welt Weissheit oder Kurzer Begriff der Verwandlungs Wissenschaft von einem Wahren Freund ohne allen zweideütlichkeiten ganz klar entdeckt.* To so alkemistične bukvice. Med drugim navaja, da se izdeluje iz živega srebra sublimat in precepitat za zdravilo. Verjetno jih je napisal nekdo iz Idrije, kjer so se dosti ukvarjali z alkemijo, ali iz gradu Strmol pri Cerkljah na Gorenjskem, kjer je bilo močno središče alkemije.

Za področje, iz katerega naštevam rokopisne ljudskomedicinske bukve, lahko ugotovimo, da so bukve, ki so imele za predlogo Lipičev rokopis, imele določeno strokovno podlago, medtem ko je bilo področje med Zaplano in Rovtami središče raznih zagovorov in raznih vraž. Ko sem obšel te vasi, sem prišel do domneve, da je bil izvor vsega tega v Zaplani pri Nagodetovih. Od teh pa

so drugi prepisovali vse ali pa le one zagovore in vraže, ki so jih najbolj potrebovali za »zdravljenje« raznih bolezni pri ljudeh ali pri živini.

Številne zagovorne knjižice in zagovore sem že navedel v prejšnjih objavah v Loških razgledih. Našel sem zopet 5 novih. Jakob in Helena Nagode sta v prvi polovici prejšnjega stoletja napisala zagovore zoper prisad, ogenj (vročina ali tudi opeklina), strupenino, šen in zoper vse druge strupe. Nato pa piše v tej knjižici v 52. kapitlu *Ta manj pana* in v 53. kapitlu *Ta velka pana* (zagovor).

Johann Dollenz (Janez Dolenc) iz Zaplane je imel na enem lističu zapisana dva zagovora. Na eni strani je bil zagovor: *za vovčič izgovort*, na drugi strani pa *za bremorja* (uljes pri živini) *zgovort*.

V Žibršah je Ignac Brenčič prepisal od nekega Omejca, ki je bil iz Strmce pri Zaplani, zagovor zoper *bramorja* in proti prisadu.

Peter Hladnik s Petkovca pri Rovtah si je prepisal zagovor zoper *bramorja*, strup (kačji pik) in vred. Za vred ali vredli sem našel v J. N. Rohlwesovi knjigi oziroma njegovem slovenskem prevodu *Domače živinozdravništvo* iz leta 1856 tolmačenje besede »vred«. To je »okroglasta oteklina, v kateri se večji gorkota čuti in čez katero je koža močno napeta«, v oklepaju pa piše »Eitergeschwulst« (tj. gnojna bula).

Iz Zaprevala v Poljanski dolini je zagovorna knjižica, ki jo je napisal neki Gribovšek, ki je tudi zagovarjal. (Na Gorenjskem so rekli zagovarjalcu *šverouc*). Zapisani so tile zagovori: zoper prisad, za strup, za zobe, za božjast, za vovčič ali kužno bolezen, za gada, za zunanje rane in še enkrat za prisad.

Še enkrat prosim vse, ki imajo katerekoli podatke o ljudski medicini, pri tem je seveda mišljena tudi veterina, predvsem pa o rokopisnih ljudskomedicinskih bukvah, da bi mi o tem posredovali podatke.

za bremorja. zgovort.

ti. hudi. bremmor. al. bremorka. jest. tebi. prepovem
Dese. ti. maras. pošusit. kakor. ta. voda. jest. kersen.
ino. berman. človek. jest. tebi. prepovem. imen
jexusa. Kristusa. Kali. z. acenas. z. česene. mari
h. čast. terplenje. ^{jekusanim.} z. zustinim. ino. poškrad.
^{aspereci}
s. vado. tega. kamor. si. zgovarjen.

Iz zagovornega lista Janeza Dolenca iz Zaplane

O p o m b e

M. Dolenc, O dozdaj zbranih ljudskomedicinskih rokopisih, Traditiones (1975), str. 248—258. — Paul Lipič, Padarske bukue (1810), rokopis. — I. N. Rohlves, Domače živinozdravništvo (1856). — J. Strupi, Nauk spoznanja in ozdravljenja vunanjih in notranjih boleznj konj, goved, ovac, prešičev in psov (1885). — J. Wostein, Bukue od kug inu bolesen goveje shivine, teh ovac inu svin (1792). — Ustni podatki prof. dr. Tine Kobe. Ljubljana. — Podatki o rokopisnih ljudskomedicinskih bukvah, zbranih v kartoteki dr. Milana Dolenca, Ljubljana.

R é s u m é

DE NOUVEAUX LIVRES DE MÉDECINE POPULAIRE TROUVÉS EN HAUTE CARNIOLE ET À NOTRANJSKO

L'auteur a publié dans la revue de Loški razgledi n° XX/1973 l'article *Les livres de médecine populaire dans les environs de Škofja Loka* et dans le n° XXII/1975 de la même revue, l'article *Les environs de Škofja Loka, centre important des livres de médecine populaire*. Pendant les recherches ultérieures sur le même thème, il a réuni les données de 22 manuscrits de la région de Haute Carniole et de la région de Notranjsko. Quelques livres appartiennent à Pavle Lipič (*Le livre médical*, 1810), d'autres, quatre, avaient le manuscrit de Lipič comme modèle. On a réussi à retrouver six petits livres contenant seulement des formules des invocations qu'on peut trouver chez d'autres auteurs aussi. L'auteur trouve d'un intérêt particulier le livre d'alchimie *Sapientia Vera* de 1776 de même que la description d'une guérison miraculeuse sur les fresques qu'on avait découvertes dans une petite église de pèlerinage à Dobrava (1756). On parle aussi d'un grimoire décrivant plus ou moins bien comment soigner les animaux malades, *Grimoire de traitement du bétail*, et quatre livres de recettes.